

ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезах здійснено спробу цілісно осмислити творчий шлях Тараса Григоровича Шевченка як процес формування митця й громадянина під впливом історичних обставин XIX століття. Простежено зв'язок між біографічним досвідом поета, еволюцією його художньої манери та загостренням громадянської позиції. Показано, що спадщина Шевченка поєднує літературний, мистецький і націєтворчий виміри та залишається актуальною в сучасному культурному просторі.

Ключові слова: творчий шлях, «Кобзар», національна ідентичність, громадянська лірика, українська культура, художник.

Abstract

The theses attempt to comprehensively comprehend the creative path of Taras Hryhorovych Shevchenko as a process of formation of an artist and citizen under the influence of historical circumstances of the 19th century. The connection between the poet's biographical experience, the evolution of his artistic manner and the sharpening of his civic position is traced. It is shown that Shevchenko's legacy combines literary, artistic and nation-building dimensions and remains relevant in the modern cultural space.

Keywords: creative path, «Kobzar», national identity, civic lyrics, Ukrainian culture, artist.

«Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!»
Т. Шевченко

Вступ

Постать Тараса Григоровича Шевченка посідає особливе місце в історії української культури, бо сила його творчості не вписується ні в які межі, вона стала формою суспільного самовираження народу. Його поезія – це не лише мистецтво слова, а й спосіб говорити про свободу, гідність і право на історичну пам'ять. Творчий шлях Тараса Шевченка (1814–1861) – це становлення нової української літератури та геніального художника, чия творчість пройшла шлях від романтичних балад до революційної поезії. Почавши у 1830-х у Петербурзі, він увійшов в історію як Кобзар (1840), оспівуючи історичну пам'ять, боротьбу проти кріпацтва та виборюючи національну ідентичність.

Мета дослідження – осмислити творчий шлях Т. Г. Шевченка; показати, що його спадщина залишається актуальною в сучасному культурному просторі.

Основна частина

Основоположником сучасної української літературної мови по праву вважають великого українського народного поета, прозаїка, драматурга, художника, мислителя та громадського діяча Т. Г. Шевченка. «Саме в його творчості повно розвинулися ті начала, які стали провідними для передових українських письменників другої половини XIX – початку XX століть. Тенденції народності й реалізму були вже властиві в значній мірі й творчості попередників Шевченка. Та він перший в українській літературі виступив як істинно народний поет, твори якого з усією повнотою відбили почуття й думки трудящих мас, їхні віковічні визвольні прагнення» [1, с. 1].

Творча спадщина митця становить понад тисячу творів. Це «Кобзар», 9 повістей, п'єса «Назар Стодоля», уривки драматичних творів, щоденник та листи. Поява першого «Кобзаря» стала не просто літературним дебютом, а й подією національного масштабу. Адже він знаменував собою демократизацію не тільки української, а й світової літератури, бо з його сторінок чи не вперше заговорили цілі соціальні материки, які залишалися невідомими для елітарної культури – і це було одкровенням. Не дивно, що твори Кобзаря перекладено всіма слов'янськими мовами, а також

грузинською, вірменською, казахською, узбецькою, німецькою, англійською, французькою, датською, новогрецькою, іспанською, хінді, японською, в'єтнамською, корейською, румунською, італійською, угорською, малайською, бенгальською та багатьма іншими мовами [2, с. 2].

Розглянемо етапи творчості Т. Г. Шевченка.

Рання творчість (1837–1843). У поезіях цього періоду – «Катерина», «Причинна», «Гайдамаки» – поет романтично осмислює історичне минуле України, створюючи емоційно насичений образ Батьківщини як духовної цінності. Ці твори є шедеврами української поезії [3, с. 12]. Саме тут закладаються основи його майбутнього світогляду.

Період «Трьох літ» (1843–1847). Згодом інтонація його творів змінюється: поряд із ліризмом з'являється гостра соціальна критика. Шевченко дедалі відвертіше говорить про кріпацтво, національне приниження, моральну відповідальність людини за долю свого народу. Таким чином романтичне світобачення поступається місцем реалістичному аналізу дійсності.

Заслання (1847–1857). Участь у Кирило-Мефодіївському братстві та арешт 1847 року стали переломним моментом у його житті. Десятирічне заслання, попри заборони писати й малювати, не зламало митця, а надало його слову ще більшої внутрішньої сили. Саме в цей час створено програмні твори, у яких поєднуються філософські роздуми, сарказм і пророчий пафос (збірка «Три літа», поеми «Сон», «Єретик», «Кавказ»; вірш «І мертвим, і живим, і ненародженим...»).

Останні роки (1857–1861). Після повернення із заслання поезія Шевченка стає стриманішою за формою, але глибшою за змістом. У ній з'являються екзистенційні мотиви самотності, роздуми про призначення митця та історичну відповідальність поколінь, що свідчить про духовну зрілість автора («Неофіти», Ісаїя глава 35, «Заповіт»), що став маніфестом.

Значних успіхів Шевченко досягнув і в живопису. Протягом 1839–1841 він одержав три срібні медалі від Академії мистецтв за свої малюнки. Працював у техніці олійного письма, акварелі, сепії, офорту. Тематикою його творів були портрети, автопортрети, красиви України, соціально побутові сцени. Він написав $\approx$ 800 творів. Його численні гравюри, портрети й пейзажі вирізняються реалістичністю та психологічною виразністю, а образне бачення світу відчутно вплинуло на метафоричність і зорову конкретність поезій.

Широта політичного мислення, боротьба проти соціальної неправди і неволі, проти будь-якого насильства над людськими душами піднесла Т. Шевченка до вершин речника української нації. Його слово, поетична мова запалювали серця людей патріотичним вогнем. Поет оповидав крилом слави українську історію. Як висловився Г. Грабович, «...він співець і пророк, що передавав голос свого народу, він – духовний батько відродження української нації» [4].

Висновки

Отже, творчий шлях Шевченка став основою для формування сучасної української нації та культури. Його можна розглядати як послідовну еволюцію від романтичного захоплення минулим до глибокого осмислення сучасності та майбутнього нації. Саме тому його спадщина й сьогодні сприймається не лише як літературна класика, а як живе джерело національної самоідентифікації українців. Про те, яким був Шевченко, свідчать його твори. Адже саме вони – це його внутрішній світ, стан душі, духовність, мораль тощо. Шевченко – це поет, до якого ми звертаємося постійно, він завжди актуальний, оскільки він вчить, переконує, кличе; дає відповідь на безліч запитань сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Л. Є. Роль Шевченка в розвитку української літератури та літературної мови / Л. Є. Азарова, В. В. Бажан // Матеріали конференції «XLVIII Науково-технічна конференція підрозділів Вінницького національного технічного університету (2019)», Вінниця, 2019.
2. Азарова Л. Є., Скидан Т. М. Особисте життя Т. Г. Шевченка // Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція студентів, аспірантів та молодих науковців «Молодь у науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2023)», Вінниця, 2023.
3. Азарова Л. Є. «Золота» пропорція як прояв гармонії у поетичній творчості Т. Шевченка. / Л. Є. Азарова // Одеський літвістичний вісник, 2014. – Випуск 3. С. 4–12.
4. Грабович Г. Поет як міфотворець. Львів: Видавництво Старого Лева, 2010.

Азарова Лариса Євстахіївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: azarova.larusa@gmail.com

Azarova Larisa Evstakhiivna – doctor of philological sciences, professor, head of the department of linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: azarova.larusa@gmail.com

Старовойт Леся Анатоліївна – студентка 1 курсу, ФІЕС, БМІ-25б, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: lesastarovoit27@gmail.com

Starovoit Lesia Anatoliivna – 1st year student, FIES, BMI-25b, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: lesastarovoit27@gmail.com